

Limba română

clasa a IV-a

Comunicare

Competențe de scriere corectă, lizibilă, estetică	5	• Compunerea cu titlu dat	61
Fișă individuală de observare curentă a comportamentului comunicativ	6	• Compunerea pe baza unor cuvinte și a unor expresii date	62
PROCESUL SCRIERII	7	• Compunerea narativă liberă	65
TEXTUL	7	• Compunerea narativă în care se introduce dialogul	66
• Textul literar	7	• Scrierea despre textul literar	67
• Textul narativ	7	• *Transformarea textului dialogat în text narativ	70
• Personajul literar	10	• Exprimarea acordului sau a dezacordului în legătură cu un fapt sau cu atitudinea unei persoane	72
• Poezia cu tematică diversă. Strofa. Versul	11	MORFOLOGIE	74
• Textul nonliterar. Textul literar	12	VERBUL	74
• Afișul. Articole din reviste pentru copii	13	• Numărul și persoana verbului	76
• Dialogul	14	• Timpurile verbului	77
ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII	18	• Pronunțarea și scrierea corectă a verbului	80
LEXICUL	18	• Pronunțarea și scrierea verbului „a fi”/„a lua”	81
• Cuvinte cu același înțeles	18	SUBSTANTIVUL	84
• Cuvinte cu înțeles opus	21	• Felul substantivelor	85
• Cuvinte cu aceeași formă, dar cu înțeles diferit	24	• Numărul substantivului	88
NOȚIUNI DE FONETICĂ	25	• Genul substantivului	89
SUNETUL ȘI LITERA	25	ADJECTIVUL	93
• Vocale și consoane	25	• Legătura adjectivului cu substantivul	95
• Silaba	26	• Acordul	95
ORTOGRAFIA ȘI PUNCTUAȚIA	27	• Poziția adjectivului față de substantiv în propoziție	97
• Scrierea corectă a cuvintelor	27	• Pronunțarea și scrierea adjectivului	97
• Scrierea cuvintelor cu „m” înainte de „p” sau „b”	27	PRONUMELE	99
• Grupurile de sunete „oa”, „ia”, „ie”, „ua”, „uă”, „ea”	28	• Pronumele personal	100
• Scrierea cu „i” sau „ă”	29	• Pronumele personal de politețe	102
• Grupurile de litere: „ce”, „ci”, „ge”, „gi”, „che”, „chi”, „ghe”, „ghi”	30	• Pronunțarea și scrierea pronumelui	105
• Scrierea cu litera „x”	31	NUMERALUL	107
• Scrierea cu litera dublă „nn”	32	• Ortoepia și ortografia numeralului	109
• Vocale și consoane duble	32	SINTAXA	111
• Scrierea cu „i”, „ii”, „iii”	33	PROPOZIȚIA	111
• Scrierea literei „a”/„ă” după „ș”, „j”	34	CUVINTE DE LEGĂTURĂ	111
• Scrierea și rostirea cuvintelor „pe”, „de”, „de pe”, „după”	36	• Propoziția simplă și propoziția dezvoltată	112
ORTOGRAME	38	• *Propoziția enunțiativă; afirmativă; negativă	113
• nai/n-ai	38	• Părțile principale de propoziție	116
• cel/ce-l, cea/ce-a	39	PREDICATUL	116
• cei/ce-i	40	SUBIECTUL	119
• v-a /va	42	• Subiectul simplu și *subiectul multiplu	119
• Cuvintele „nu” și „ne”	43	• Acordul predicatului cu subiectul	121
* ALTE ORTOGRAME	46	PĂRȚILE SECUNDARE DE PROPOZIȚIE	124
SEMNELE DE PUNCTUAȚIE	49	ATRIBUTUL	125
CONTEXTE DE REALIZARE	52	• Atributul exprimat prin substantiv, adjectiv și prin *numeral cu valoare adjectivală	125
• Invitația	52	COMPLEMENTUL	129
• *Scrisoarea	53	• Complementul exprimat prin substantiv și prin pronume	129
• Scrierea imaginativă	55	• **Fraza	134
• Compunerea după o ilustrație	56	TESTE	137
• Compunerea cu început sau sfârșit dat	57	TEXTE PROPUSE PENTRU ANALIZĂ	149
• Compunerea după un plan de idei	59	Mic dicționar de neologisme	155

TEXTUL

Textul literar

Să ne reamintim!

Propozițiile dintr-un text sunt legate prin înțeles.

Textul literar prezintă realitatea prin mijloace artistice (cuvinte și expresii frumoase).

Autorul înfățișează realitatea conform modului său de a o vedea.

Textul narativ

Să ne reamintim!

Textul literar în care sunt povestite (narate) fapte, întâmplări reale sau imaginare într-o anumită ordine se numește **narațiune**. Textul narativ poate fi în versuri sau în proză.

În unele texte literare, autorul prezintă spațiul și timpul acțiunii chiar de la început. Precizarea spațiului și a timpului este însoțită uneori și de numele unor personaje. Pe parcursul acțiunii apar noi personaje, iar spațiul și timpul se schimbă. O întâmplare trecută se va povesti la timpul trecut; descrierea unei persoane, a unui animal, a unui colț de natură etc. se poate face la timpul trecut, dar și la prezent.

Recunoaștem un text narativ pentru că are:

1. **un povestitor (narator)**, care alternează cu intervenția personajelor;

2. **personaje**:

- principale (în centrul acțiunii);
- secundare (mai rare în desfășurarea acțiunii);
- pozitive (fac fapte bune, au calități pozitive);
- negative (fac fapte rele, slujind răului);

3. **acțiune** (desfășurarea întâmplărilor într-o anumită ordine).

Într-un text narativ predomină **povestirea**, dar acesta poate avea și fragmente de **dialog** și **descriere**.

Pentru povestirea unui text este bine să se stabilească ideile principale.

Ideea principală exprimă esențialul din fragmentul respectiv, comunicat printr-un enunț, iar așezarea acestora în ordinea în care apar în text formează **planul simplu**. Planul simplu de idei se poate realiza în propoziții enunțiative, titluri sau întrebări.

Dezvoltarea planului simplu presupune redarea conținutului cu amănunte, folosind cuvinte și expresii frumoase din text, realizând astfel povestirea textului.

Rezumatul este povestirea pe scurt a conținutului, renunțând la amănunte și la exprimarea artistică.

Citiți cu atenție textul următor:

„A fost ce-a fost; dacă n-ar fi fost, nici nu s-ar povesti. A fost odată un împărat. Împăratul acesta stăpâna o lume întreagă, și în lumea asta era un păcurar bătrân și o păcurăriță, care aveau trei fete: Ana, Stana și Lăptița.

Ana, cea mai în vârstă dintre surori, era frumoasă, încât oile încetau a paște când o zăreau în mijlocul lor; Stana, cea mijlocie, era frumoasă, încât lupii păzeau turma când o vedeau pe dânsa stăpână; iară Lăptița, cea mai tânără soră, albă ca spuma laptelui și cu păr moale ca lâna mieluşeilor, era frumoasă – mai frumoasă decât surorile sale împreună – frumoasă, cum numai dânsa era.

Într-o zi de vară, când razele soarelui erau mai stâmpărate, cele trei surori se duseră ca să culeagă căpșune în marginea codrilor.

Pe când ele culegeau căpșunele, îndată se aude un șir de tropote, ca și când ar veni și s-ar apropia o ceată de călăreți. Era cine era: era tocmai feciorul împăratului venind ca să meargă cu prietenii și cu curtenii săi la vânat.

Tot voinici frumoși, crescuți în șelele cailor, dar cel mai frumos și pe cel mai înfocat armăsar era... cine altul putea să fie?... făt-voinic, feciorul de împărat. Focul cailor se stâmpără în zărirea celor trei surori și călăreții deteră în pas mai încetișor, până ce, veniți și sosiți, se sâmțiră duși.

– Auzi, tu, soră! grăi Ana către sora mijlocie, dacă m-ar lua pe mine i-aș frământa o pâne, din care mâncând s-ar sâmți și-ar fi tot june și voinic, mai voinic decât toți voinicii din lume.

– Eu – zise Stana – dacă pe mine m-ar lua, i-aș toarce, țese și coase o cămașă, pe care îmbrăcând-o, s-ar putea lupta cu zmeii, trecând prin apă fără să se ude, trecând prin foc fără ca să se ardă.

– Iară eu – grăi Lăptița, cea mai tânără soră – dacă i-aș fi soție, i-aș face doi feți-frumoși, gemeni cu părul de aur și cu stea în frunte, stea ca luceafărul în zori.

Când trec pe lângă fete, voinicii, chiar și cei împărătești, văd cu ochii și ascultă cu urechile. Ascultând, ei auziră, înțelesesă, iar înțelegând, ei suciră frânele și săriră la fete.

(Ioan Slavici, „Doi feți cu stea în frunte“)

1. Subliniați/marcați cu roșu fragmentul în care apare povestirea, cu verde dialogul ca element constitutiv al unui text narativ și cu galben descrierea.

2. Completați enunțurile:

- ❖ Convorbirea dintre două sau mai multe persoane se numește _____.
- ❖ Prezentarea trăsăturilor caracteristice ale unui colț din natură, ale unui obiect, ale unei ființe se numește _____.
- ❖ Desfășurarea faptelor și întâmplărilor povestite într-o anumită ordine se numește _____.

3. Uniți cuvântul cu sensul care i se potrivește:

determinant	•	• se referă la spațiu
spațial	•	• precizează sensul unui cuvânt sau al unei propoziții
temporar	•	• indică timpul
temporal	•	• vremelnic, trecător, provizoriu

4. Alcătuiți propoziții cu determinanții temporali următori:

aseară, astăzi, astă vară, mâine, la primăvară, de dimineață, după prânz.

5. Subliniați cuvintele și expresiile care arată timpul și locul acțiunii din textul de mai sus.

6. Creați un scurt text literar despre împodobirea bradului de Crăciun, după modul vostru de a vedea realitatea.

Personajul literar

E bine să știți!

În toate operele narative, în proză sau în versuri, există personaje literare care impresionează prin calitățile lor.

Prezentarea acestor personaje literare, oral sau în scris, prin înfățișarea trăsăturilor fizice și sufletești caracteristice, se numește **caracterizare**.

Trăsăturile caracteristice ale unui personaj reies din: acțiune, conduită, felul de a vorbi și raporturile sale cu alte personaje.

Însușirile sufletești pot fi prezentate de autor sau pot fi deduse din atitudinea și faptele personajelor.

Citiți textul:

„Era odată un moșneag ș-o babă; și moșneagul avea o fată, și baba iar o fată. Fata babei era slută, leneșă, țăfnoasă și rea la inimă; dar, pentru că era fata «mamei», se alinta cum s-alintă cioara-n laț, lăsând tot greul pe fata moșneagului. Fata moșneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare și bună la inimă. Dumnezeu o împodobise cu toate darurile cele bune și frumoase. Dar această fată bună era horopsită și de sora cea de scoartă, și de mama cea vitrigă; noroc de la Dumnezeu că era o fată robace și răbdătoare; căci altfel ar fi fost vai ș-amar de pielea ei.”

(Ion Creangă, „Fata babei și fata moșneagului“)

1. Precizați care este personajul principal din textul de mai sus și arătați, pe scurt, însușirile fizice și sufletești ale acestuia.

2. Citiți, la alegere, o lectură! Descrieți oral unul dintre personajele pe care l-ați îndrăgit, exemplificând fiecare însușire morală cu fapte din lectură. Convingeți-vă colegii, cu argumente, să citească aceeași lectură.

Poezia cu tematică diversă. Strofa. Versul

Să ne reamintim!

Poeziile pentru copii au o tematică variată și redau fapte, idei, tablouri sau sentimente cu o deosebită valoare educativă și artistică: poezii care contribuie la educația patriotică, poezii despre copilăria din trecut și de azi, poezii despre viețuitoare, poezii care descriu un aspect din natură, poezii cu caracter etic, fabulele, poezii despre muncă și profesii.

Un rând dintr-o poezie se numește **vers**. Unul sau mai multe versuri formează o **strofă**.

Poeziile au, de obicei, versurile grupate în strofe, însă nu toate poeziile sunt grupate astfel.

Potrivirea versurilor în silabele lor finale se numește **rimă**.

1. Încercuți cuvintele versurilor de mai jos care rimează, în culori diferite, alternativ, și scrieți cuvintele perechi.

„Pe o stâncă neagră, într-un vechi castel,
Unde curge-n vale un râu mititel, ()
Plânge și suspină tânăra domniță,
Dulce și suavă ca o garofiță;“ ()
(Dimitrie Bolintineanu, „Muma lui Ștefan cel Mare“)

„Sus ridică fruntea, vrednice popor!
Câți vorbim o limbă și purtăm un nume,
Toți s-avem o țintă și un singur dor – ()
Mândru să se nalțe peste toate-lume ()
Steagul tricolor!“
(George Coșbuc, „Cântec“)

„Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă; ()
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.“ ()
(Vasile Alecsandri, „Iarna“)

1. Citiți și rețineți!

a) **Textul nonliterar** este textul prin care se urmărește o prezentare exactă, se prezintă informații despre realitate și în care numeralele sunt scrise cu cifre.

„Dunărea este al doilea mare fluviu european după fluviul Volga.

De la izvor și până la vărsare, Dunărea străbate 2 860 km, din care 1 075 km în țara noastră. Acest fluviu izvorăște din munții Pădurea Neagră, din Germania și străbate 10 țări până la vărsarea sa în Marea Neagră.“

b) **Textul literar** este textul prin care autorul realizează o descriere așa cum vede el realitatea, exprimându-și artistic diferite sentimente.

„Picioarele de sprijin, zidite-n piatră, sunt așa de departe unele de altele ș-atât de înalte, încât toată uriașa împletitură de fier, pe care aleargă zguduitorile trenuri, pare că plutește în aer, ușoară ca o dantelă. Acum cele două maluri se împreună pentru totdeauna, sub măiestria acestui nepieritor arc de triumf, închinat bătrânului Danubiu de poporul care-atâtea veacuri a luptat alături cu el și de-atâtea ori și-a amestecat sângele-n undele lui pentru ocrotirea civilizației apusene.“

(Alexandru Vlahuță, „România pitorească“)

2. Alcătuiți două texte scurte despre Munții Carpați.

a) text nonliterar

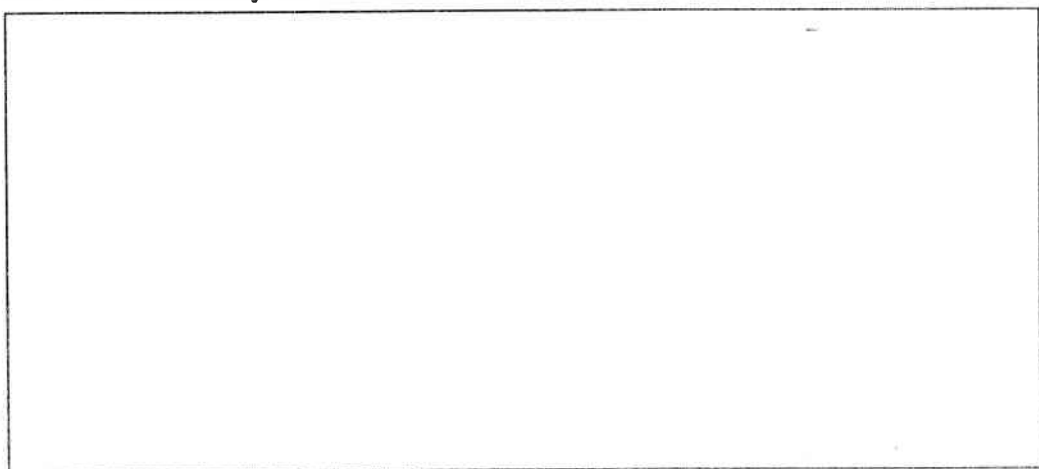
b) text literar

E bine să știți!

Afișul este un text nonliterar prin care se face o înștiințare, prin care se aduce la cunoștința publicului un eveniment. El este tipărit și expus în spații publice, într-un loc vizibil.

Articolul este un text nonliterar, cu o anumită temă, însoțit uneori de imagini, tipărit în ziare sau în reviste.

1. Realizați textul și desenul corespunzător pentru un afiș, prin care să semnalati necesitatea ocrotirii naturii.

2. Scrieți un articol cu titlul „Natura, prietena mea!” prin care să vă convingeți colegii să îngrijească mediul înconjurător.

E bine să știți!

Dialogul (conversația, convorbirea, discuția) se realizează prin alternarea replicilor a două sau mai multe persoane. Fiecare persoană care participă la dialog transmite o informație, susține o idee, exprimă un anumit punct de vedere.

Calitatea exprimării depinde de respectarea regulilor gramaticale învățate, de alegerea formulelor de adresare potrivite, de situația în care are loc convorbirea și de starea sufletească a participanților.

În funcție de împrejurări, de starea sufletească, de reacția celor cu care vorbești, în comunicarea dialogată pot interveni modificări de ton (ferm, afectiv, cald etc.), pauze, mișcări ale mâinilor și ale corpului, iar expresia feței și privirea sunt folosite în mod expresiv (elemente de limbaj nonverbal).

Pentru a fi receptat corect, un mesaj trebuie pronunțat clar, corect, cu voce și intonație corespunzătoare, astfel încât să fie auzit și înțeles. Factorii care îngreunează comunicarea sunt: tonul scăzut al vocii, zgomotul, pronunția incorectă, neatenția, oboseala etc.

1. Alcătuiți câte o propoziție cu următoarele cuvinte: se prezintă, permisiunea, solicitam.

2. Studiați cu grijă tabelele următoare pentru a reține și utiliza formule de salut, de prezentare, de permisiune, de solicitare.

Formule de adresare

a) Colegilor/prietenilor

De salut	De prezentare	De permisiune	De solicitare
Bună ziua!	Mă recomand...	Dă-mi voie...	Îți cer... Îți rămân dator!
Salut!	Ți-l (o) prezint pe.../ Îți prezint rezulta- tele...	Te rog!/Vă rog!	Solicit...
Noroc!	Ți-o prezint...	Înviește-mă!	Rog...

Somn ușor! Pe curând!	Îți fac cunoscut	Îmi permiți să... Scuză-mă! Iartă-mă!	Te provoc... Ia loc! Te aștept!
La revedere!	Prezint.../Arăt...	Binevoiește să...	Îți atrag atenția...

b) Rudelor/Persoanelor oficiale

De salut	De prezentare	De permisiune	De solicitare
Bună ziua!	Mă prezint... Vă prezint...	Dați-mi voie să...	Vă adresez rugămintea...
Sărut mâna!	Mă recomand...	Vă rog să...	Vă solicit...
Bună seara!	V-o recomand... Vă recomand...	Binevoiți să...	Vă atrag atenția...
	Vă facem cunoscut...	Vă cer permisiunea...	Vă aștept! Luați loc!
	Prezint în fața...	Îmi permiteți...	Nu vreau să vă deranjez!

3. Alcătuiți oral un text în care să utilizați formulări potrivite (din tabelele de mai sus) pentru următoarea situație de comunicare: „În vizită“.

4. Dezvoltați oral o situație de comunicare cu titlul „La bibliotecă“ în care să folosiți corect formulele de adresare.

5. Joc de rol: „La primărie“.

Citiți tabelele și realizați o dezbatere despre cum trebuie să se poarte cetățeanul și funcționarul public.

Solicitantul		
De prezentare	De permisiune	De solicitare
Mă numesc...	Aș dori...	Vă rog...
Subsemnatul (a)...	(Mi-) ați explica	Prezentați-mi...
Vă facem cunoscut...	Îmi permiteți...	Aș prefera...

Funcționarul		
De prezentare	De permisiune	De solicitare
Sunt...	Ce doriți, vă rog?	Consultați, vă rog...!
Numele meu...	V-aș sfătui...	Completați...!
Mă recomand...	V-aș recomanda...	Achitați...!

6. Alcătuiți un text, în care să folosiți informațiile din tabelele de mai sus, cu titlul: „La poștă“.

1. Precizați, prin încercuire, ce fel de text este:

„Pe mușchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos, lângă iedul ei. Acesta și-a întins capul cu botul mic, catifelat și umed, pe spatele mamei lui, și, cu ochii închiși, se lasă dezmiardat. Căprioara îl linge, și limba ei subțire culcă ușor blana moale, mătăsoasă a iedului.“

(Emil Gârleanu, „Căprioara“)

- a) descriptiv; b) nonliterar; c) narativ.

2. Propozițiile legate prin înțeles alcătuiesc un:

- a) test; b) test; c) text.

3. Precizați care dintre enunțurile următoare sunt adevărate (A) sau false (F).

☐ Comunicarea poate fi verbală sau nonverbală.

☐ Gestul, expresia feței, privirea, modul în care stăm, imaginea, culoarea, sunetul nu transmit mesaje.

☐ A exprima idei sau sentimente fără cuvinte, numai prin gesturi și prin mișcările feței înseamnă **a mima**.

☐ **Clovnul** este un actor de pantomimă.

☐ **Imitatorul** este un actor de pantomimă.

☐ Arta de a exprima gânduri sau sentimente prin modificări ale fizionomiei și prin gesturi se numește **mimică**.

☐ Modificarea fizionomiei se numește **mimică**.

☐ Toate trăsăturile feței cuiva și expresia ei particulară poartă numele de **fizionomie**.

4. Uniți cu ce se potrivește.

Textul prin care autorul prezintă realitatea conform modului său de a o vedea, prin mijloace artistice. • • Articolul

Textul în care sunt povestite fapte, întâmplări reale sau imaginare într-o anumită ordine. • • Afișul

Textul nonliterar prin care se face o înștiințare, prin care se aduce la cunoștința publicului un eveniment. • • Text narativ

Textul nonliterar, pe o anumită temă, însoțit uneori de imagini, care este tipărit în ziare sau în reviste. • • Text literar